

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕСЗНАВСТВА

ДИПЛОМНА РОБОТА

освітнього ступеня «Бакалавр»

на тему: **«БІБЛІОТЕКА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН
(НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕЧНОЇ МЕРЕЖІ РІВНОГО)»**

Виконала: здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
IV курсу денної форми навчання
напряму підготовки 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності 034 «Культурологія»
Шажко Катерина Андріївна

Науковий керівник:

к. п. н. доц. Ірина Миколаївна Андрощук.

Рівне – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Форми соціокультурної роботи бібліотек, через призму процесів сучасності та освіти сучасних соціокультурних змін.....	8
1.1. Інноваційні форми соціокультурної роботи бібліотек.....	8
1.2. Наукова бібліотека в соціокомунікативних процесах сучасності: завдання, напрями, продукти, технології.....	15
РОЗДІЛ 2. Рівненські бібліотеки в структурі сучасних інформаційних комунікацій.....	20
2.1. Адаптація бібліотек до цифрового простору: переосмислення соціальних змін.....	20
2.2. Бібліотечна справа через призму масової комунікації.....	26
2.3. Використання соціальних мереж рівненськими бібліотеками та бібліотеками України для юнацтва.....	32
РОЗДІЛ 3. Реформування рівненських бібліотек у форматі соціокультурних змін.....	38
3.1. Реформування рівненських бібліотек: урядова стратегія розвитку.....	38
3.2. Рівненські бібліотеки в умовах карантину.....	43
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52

ВСТУП

Актуальність теми. На думку Матвійчук О.: «соціокультурна діяльність бібліотек являє собою комплекс дій та заходів, які, як соціальний інститут, цілеспрямовано організовує бібліотека. Їх мета полягає в тому, щоб сприяти поліпшенню естетичного, інтелектуального, духовного, матеріального стану людства шляхом інформування усіх соціальних груп та визначених користувачів наукової інформації про емпіричні факти, морально-етичні та естетичні цінності, які накопичені у фондах бібліотеки та зібрані на різних носіях, а також організовувати різноманітні творчі зустрічі та виставки». Вона відзначає, що соціокультурні заходи бібліотеки слід розглядати як осмислений процес інформування людей про культурні надбання людства. Це важливий напрям реалізації державної політики України у сфері культури та складова частина соціально-культурної системи нашого суспільства. [1]

Широкого поширення поняття «соціокультурна діяльність бібліотек» отримало в кінці ХХ – на початку ХХІ століть, проте її зачатки знаходять ще у стародавніх бібліотеках (а саме означення бібліотеки як центру знань, загальна організація роботи книгозбірень, архітектурне проектування та просторове оформлення бібліотечних будівель). В період Середньовіччя та Нового часу бібліотеки першочергово розглядали у якості центрів накопичення усіх знань людства та зберігання друкованих та рукописних видань, які б допомагали в освітньому процесі. З початку ХХ століття соціокультурна діяльність бібліотек вважається важливим фактором у реалізації культурної політики держави, способом регулювання та передачі загальнолюдської та національної культури, засобом спілкування та пристосування людей до навколишнього середовища. Її мета полягає у організації доцільного відпочинку користувачів та читачів, задоволенні їх культурних запитів, створенні умов для розвитку вмінь та здібностей, самоосвіти та самовиховання кожної людини, організації її аматорського дозвілля.

До загальних функцій соціокультурної діяльності бібліотек О. Матвійчук відносить:

- пізнавальну;
- інформаційно-просвітницьку;
- розважальну;
- творчу;
- культурно-виховну;
- естетичну;
- комунікативну;
- організаційну;
- практично-дієву.

Наприкінці ХХ століття виникають такі терміни як «віртуальна» або «гібридна» бібліотека, які визначають бібліотеку як інформаційний центр, який надає доступ користувачам до своїх фондів як у локальному так і у віддаленому режимі.

На сьогоднішній день налічують сотні різновидів культурного дозвілля у діяльності бібліотек, більшість з яких становлять масові виховні та освітні заходи. До них належать:

- дебати;
- години питань та відповідей;
- поетичні зустрічі;
- ігри та квести;
- виставки;
- сімейні клуби;
- тематичні вечори;
- проведення різноманітних свят та акцій;
- презентації книг;
- зустрічі з письменниками та поетами;
- співпраця з архівами, музеями, видавництвами тощо.

Дослідники у своїх працях наголошують, що соціокультурна діяльність бібліотек сьогодні є особливо актуальною. Збірник «Соціокультурна діяльність: публічні бібліотеки» дає історичний аналіз розвитку бібліотек як соціокультурних центрів, акцентує увагу на специфіці масових робіт у бібліотеках, дає поради з проведення масових заходів, а також наводить приклади роботи провідних бібліотек України та світу.

Варто відмітити, що слід зважати на різні фактори, які впливають на вибір соціокультурних заходів, а саме: сучасні тенденції у галузі освіти, мистецтва, культури, можливостей і завдань, які ставить перед собою бібліотека, віку її користувачів тощо.

Отже, можна сказати, що сьогодні соціокультурна робота бібліотек є досить актуальною, адже вона допомагає ознайомити користувачів з фондом бібліотеки, залучити його до участі у різних заходах, акціях та подіях, отримати потрібну інформацію, познайомитись з новими людьми.

Метою бакалаврської роботи є: виявлення соціокультурних особливостей роботи бібліотек.

Для досягнення поставленої мети **повинні бути виконанні наступні завдання:**

- Розкрити сутність поняття «соціокультурні особливості бібліотек»;
- Надати характеристику діяльності бібліотек;
- Визначити інноваційні форми соціокультурної роботи бібліотек;
- Визначити роль наукової бібліотеки в соціокомунікативних процесах сучасності: завдання, напрями, продукти, технології;
- Визначити адаптаційний період бібліотек до цифрового простору: преосмислення соціальних змін;
- Розглянути бібліотечну справу через призму масової комунікації;
- Розглянути використання соціальних мереж Рівненськими бібліотеками та бібліотеками України для юнацтва;

- Проаналізувати реформування Рівненських бібліотек: урядова стратегія розвитку;
- Проаналізувати роботу Рівненських бібліотек в умовах карантину.

Об'єктом дипломної роботи є соціокультурні особливості бібліотек.

Предметом дослідження виступає взаємодія суспільства з бібліотекою в еру інформаційного буму.

Хронологічні межі роботи – 2002 – 2020.

Географічні межі дослідження. Для дослідження обраної теми обрані приклади музейних практик Рівненщини та України в цілому.

Рівень наукової розробленості проблеми

Методологія дослідження. У дипломній роботі використані методи структурно-функціонального, системного і порівняльного аналізу. Характер роботи обумовив необхідність міждисциплінарного підходу, який дозволив дослідити проблему комплексно.

Наукова новизна полягає в аналізі та систематизації досвіду діяльності бібліотек в Рівному та в Україні по збереженню і популяризації історико-культурної спадщини.

Практичне значення одержаних результатів. Результати даної дипломної роботи можуть бути використані як база для подальших соціологічних досліджень, які показують як люди взаємодіють з бібліотеками в еру інформаційного буму.

Апробація результатів дослідження. Окремі теоретичні положення бакалаврської роботи апробовано на наукових конференціях різних рівнів.

Структура бакалаврської роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Загальний обсяг роботи – 52 сторінки, з них основного тексту – 46 сторінок. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У вступі обґрунтовано актуальність бакалаврської роботи, вказано, основну мету і конкретні завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет,

сформульовано практичне значення.

У першому розділі роботи «Форми соціокультурної роботи бібліотек через призму процесів сучасності та освіти сучасних соціокультурних змін» розглянуто інноваційні форми соціокультурної роботи бібліотек та охарактеризовано наукову бібліотеку в соціокомунікативних процесах сучасності: основні завдання, напрями, продукти, технології.

У другому розділі роботи «Рівненські бібліотеки в структурі сучасних інформаційних комунікацій» розглядаються такі питання, як адаптація бібліотек до цифрового простору: переосмислення соціальних змін, а також описується бібліотечна справа через призму масової комунікації, окрема увага приділяється питанню використання соціальних мереж Рівненськими бібліотеками та бібліотеками України для юнацтва.

У третьому розділі роботи «Реформування рівненських бібліотек у форматі соціокультурних змін» розглядається реформування рівненських бібліотек, а саме йдеться про урядову стратегію розвитку, крім того розглядається не менш актуальне питання рівненських бібліотек в умовах карантину.

У висновках підведено підсумки стосовно проведеного дослідження.

Загальний обсяг роботи становить 56 сторінок.

Список використаної літератури нараховує 44 пункти.

РОЗДІЛ 1. Форми соціокультурної роботи бібліотек, через призму процесів сучасності та освіти сучасних соціокультурних змін

1.1. Інноваційні форми соціокультурної роботи бібліотек

У сьогоdnішніх реаліях інформаційного суспільства бібліотека повинна розробляти та впроваджувати якісно нові технології, надавати різноманітні послуги та знаходити різноманітні способи задоволення потреб користувачів. Це означає, що бібліотека повинна пристосовуватись до запитів користувачів шляхом застосування інноваційних методів у роботі та обслуговуванні.

Бібліотечна практика в умовах сучасного інформаційного суспільства вимагає розробки та впровадження якісно нових технологій, сервісів, інших форм і методів задоволення інформаційних потреб читачів. Тобто інноваційної діяльності, спрямованої на пошук нових методів роботи й організацію обслуговування користувачів відповідно до змін їхніх запитів. [1]

Слід відмітити, що висока конкуренція на ринку дозвілля, доступність інформації та «кліпове» мислення користувачів є досить важливими факторами при соціокультурній роботі бібліотеки, яка спрямована на залучення кожної людини до створення загальнолюдських цінностей. Тому, для досягнення цієї мети слід використовувати увесь потенціал бібліотеки, детально вивчити запити та потреби користувачів та розробити ряд послуг для їх задоволення.

До теоретичних питань соціокультурної роботи бібліотек зверталися у своїх дослідженнях численні науковці різних галузей: Т. Г. Кисельова, А. С. Ковальчук, Т. Б. Маркова, О. Є. Матвійчук, Р. С. Мотульський, Г. К. Олзоєва, В. М. Рябков, М. С. Слободяник, В. К. Скнар, Н. В. Шарковська, А. С. Чачко та інші. Усі вони погоджуються з тим, що в епоху цифрового середовища бібліотекам необхідно пристосовуватися до нових реалій – впроваджувати інновації. Пошук ефективних методик та інструментів використання інновацій для оновлення й удосконалення соціокультурної діяльності бібліотек є предметом і головним завданням нової окремої галузі – бібліотечної

інноватики. Ґрунтовними роботами у цій сфері вважаються праці О. В. Воскобойнікової-Гузєєвої, В. В. Заґуменної, І. О. Шевченко, Я. О. Хіміч, І. С. Пілко, О. В. Башун та ін. [2, с. 11]

Держава, у свою чергу, довіряє бібліотекам функцію реалізації політики у культурній сфері, формування цінностей та гуманізації інформаційного простору.

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 5460-VI від 16.10.2012 року зазначає, що інноваційна діяльність повинна підвищувати рівень «освітньої загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах». [3]

Як зазначає Давидова І.: «Інноваційна політика інтегрує процеси модернізації й інформатизації бібліотечної діяльності, створює умови та форми входження бібліотек до єдиного інформаційного простору, сприяє визначенню ролі та місця бібліотек України як суб'єктів інформаційного ринку, складової інформаційної інфраструктури суспільства і дозволяє сформувати стратегічне бачення сутності процесів розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві та їх трансформацій під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів». [4]

У наш час існує безліч означень поняття «соціокультурна діяльність бібліотеки», але й досі продовжується пошук нових форм її реалізації.

Хоча на сьогодні також налічується значна кількість традиційних напрямів такої діяльності:

- інформування про нові послуги та продукти, ознайомлення громадськості з діяльністю бібліотеки, залучення нових користувачів;
- репрезентація наявних фондів бібліотеки;
- просвітницька та науково-дослідна робота, спрямована на розвиток читацької культури та підвищення рівня надання послуг;

- надання індивідуальних консультацій, проведення лекцій;
- створення привабливого іміджу закладу;
- проведення виставок, презентацій, творчих зустрічей, конференцій тощо.

Зазвичай можливості та функції бібліотеки як культурного центру реалізують шляхом проведення масових заходів, спрямованих на задоволення культурних потреб і сприяння індивідуальній самореалізації кожного з користувачів шляхом організації дозвілля та створення умов для творчості. [5]

Проте, для перелічених векторів роботи потрібно провести аналіз цільової аудиторії, взяти до уваги її вподобання, визначити, які товари та послуги її цікавлять, встановити з нею контакт, а на основі зібраних даних визначити шляхи та засоби впливу.

Саме тому поняття «інновації» все частіше використовується у роботі бібліотек. «Бібліотечна енциклопедія» визначає інновацію як «проект, який відображає новий підхід до змісту та організації бібліотечного обслуговування, технологій чи управління бібліотекою». [6]

Метою впровадження інновацій є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, а також забезпечення розумного балансу між збереженням цінних бібліотечних традицій і необхідністю змін в організації роботи закладу відповідно до викликів часу. [7]

Головними різновидами інновацій залежно від об'єкта змін називають:

- продуктові та сервісні (послуги та продукція);
- технологічні (процеси бібліотечної технології);
- організаційні (структурні зміни, реорганізація відділів, створення нових);
- соціальні (оновлення методів управління бібліотечним персоналом, формування колективу та інших соціальних аспектів) [8]

Як зазначає Артапух Н.: «Інноваційна діяльність перш за все передбачає розвиток і творчість, але не варто забувати, що її метою є збереження та поширення усталених культурних, етичних і естетичних цінностей, тому впровадження інновацій вимагає також відповідальності та прогнозування можливих наслідків нововведень. Оскільки важливою складовою соціокультурної діяльності бібліотеки є боротьба за увагу споживачів, успішне впровадження інноваційних форм роботи передбачає актуальність, творчий підхід, застосування новітніх технологій та нетрадиційні, оригінальні назви, оформлення, заходи тощо. Популяризації закладу сприяють такі форми роботи зі споживачами, як лекторії, конференції, круглі столи, тематичні вечори, презентації книг, виставки, зустрічі з видатними громадськими, політичними діячами, письменниками та митцями, вікторини, конкурси, клуби за інтересами, де звичний формат варто наповнювати новим, оригінальним змістом». [7]

Важливе значення також має внутрішня організація, планування простору, поведінкові зміни і звичайні робочі правила для співробітників, які спрямовані на зменшення формальностей і створення приємної неформальної атмосфери. Постійне дослідження та впровадження нових методів роботи бібліотеки сприяє налагодженню контакту зі споживачами, створенню позитивного іміджу закладу та творчому та професійному розвитку бібліотечних працівників.

Застосування новітніх технічних засобів і автоматизації робочих процесів полегшує доступ до необхідної інформації, підвищує оперативність і якість обслуговування користувачів [7]

Сьогодні одним з ключових факторів, який надає змогу залучити максимальну кількість користувачів та надавати нові послуги шляхом використання сучасних інформаційних ресурсів, є створення електронних бібліотек. Що дозволяє:

- створити електронний каталог;

- завести онлайн картку користувача;
- надіслати документи електронною поштою;
- створити онлайн бази текстів;
- вести сторінки у соціальних мережах, створити власний сайт, підтримувати постійний зв'язок з користувачами, проводити вебінари та онлайн зустрічі тощо.

Яскравим прикладом вдалого застосування інновацій у соціокультурній роботі є Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. Впродовж 2018-2020 років її працівниками було проведено тематичні зустрічі з науковцями та письменниками, соціологічні дослідження, які дозволили чітко визначити свою цільову аудиторію та окреслити її потреби, проведено презентації, вебінари, автограф-сесії та бліц-інтерв'ю з відомими письменниками та літераторами, організовано літературно-мистецькі проекти, створено центр обслуговування людей з інвалідністю, започатковано проведення етноднів у межах інтелектуально-просвітницьких проектів, організовано майстер-класи, започатковано літературні читання та книжкові огляди, дні інформації, книжкові виставки, поетичні читання, під час яких користувачі не лише читали свої вірші, а й визначали кращий вірш українською та іноземною мовами, конкурси, краєзнавчі години.

Досить цікавим став проект «На перетині культур», в межах якого пройшли етнодні «У звичаях й традиціях Поділля пізнавай». У рамках даного проекту пройшла ілюстративна та книжкова виставка, користувачі відвідали чотири етнодні приурочені до таких свят як Різдво, Великдень, серпневий Спас та Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва.

При відділі документів із гуманітарних, технічних та природничих наук Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва діє Центр європейської інформації, який розпочав цикл віртуальних виставок «Вивчай Європу – змінюй Україну».

На сайті представлено віртуальну виставку «Культура і мистецтво народів Європи».

Презентовано віртуальну виставку «Європейська та Євроатлантична інтеграція України – нові перспективи і виклики».

У відділі документів із гуманітарних, технічних та природничих наук відкрито книжково-ілюстративну виставку «Жіноча постать в історії» (до Міжнародного жіночого дня).

В умовах карантину заплановані заходи проходили в онлайн-режимі, так для віртуальних користувачів на сайті й у соцмережі «Фейсбук» було представлено такі віртуальні виставки, як «Данія – північна казка ЄС», «Україна в європейській родині», «Європейська інтеграція: здобутки, проблеми, перспективи», «Видатні діячі Європи», «Слідами Афродіти. Дивовижний Кіпр», «Українська діаспора в Європі», «Вивчай Європу – змінюй Україну» та онлайн-вікторину «Мандруємо країнами Європи».

Для студентів I курсу Вінницького коледжу будівництва та архітектури КНУБА проведено онлайн-годину «Україна – Європа: діалог крізь роки та кордони» (до Дня заснування ЄС). [9]

У 2020 році продовжив свою дію проект «Голоси живої історії», в рамках якого здійснювалися записи усно-історичних свідчень для поповнення відповідного Фонду. Результати усно-історичних досліджень були представлені на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Усна історія: теорія і практика досліджень на сучасному етапі», що відбулася 29–30 жовтня в онлайн-форматі на платформі для відеоконференцій «Zoom».

Форум організувала бібліотека за підтримки управління культури і мистецтв Вінницької облдержадміністрації та ділових партнерів – кафедри історії та культури України факультету історії, права і публічного управління ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, Державного архіву Вінницької області, Вінницької обласної організації НСКУ, КП «Центр історії Вінниці», ГО «Вінницьке історичне товариство», Вінницького обласного відділення ГО «ВГО Українська бібліотечна асоціація».

У форумі взяли участь представники Республіки Польща, Чеської Республіки, низки регіонів України – м. Вінниці та районів області, міст Бобровиця (Чернігівська обл.), Глухів (Сумська обл.), Житомир, Запоріжжя, Київ, Кривий Ріг, Кропивницький, Львів, Суми. Всього на Конференцію було подано понад 40 доповідей і повідомлень.

Учасники заходу у своїх наукових доповідях та повідомленнях поділилися напрацюваннями останніх років за такими напрямками, як «Теоретичні, методологічні та прикладні проблеми усної історії», «Інтерв'юер і наратор: досвід діалогу, результати і перспективи досліджень», «Усноісторичні проекти: досвід організації та проведення, аналізу та інтерпретації», «Радянська доба в усній історії», «Гаряче (незакінчене/неостигле) минуле» в усноісторичних оповідях», «Людська story в контексті history». [10]

При бібліотеці діє ряд клубів та гуртків, зокрема, гурток вивчення англійської мови, клуб «Садівник», економічний клуб «Молодий економіст», клуб «Зустріч», екологічний клуб «День X», кіноклуб «X МУЗА», гендерний клуб «Я +Ти = Ми», школа медіації і права, науково-краєзнавчий клуб «Дослідник краю», молодіжний юридичний лекторій «Феміда», громадська юридична приймальня, клуб сімейного дозвілля та розвитку «Родинне сонцеколо», консультаційний клуб «Молодому науковцю», «Movie Club», проходять економічні ігри-тренінги. [11]

З метою забезпечення користувачів з інвалідністю безбар'єрними та безперешкодними можливостями отримувати інформацію в доступних для сприйняття форматах при відділі попереднього замовлення, МБА та видачі літератури функціонує Центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM».

В рамках співпраці Центру обслуговування людей з інвалідністю «INVA- INFORM» з бібліотекою «УТОС» проведено виїзну поетичну годину. Під час зустрічі бібліотекарі читали поезії Л. Костенко, Г. Чубач, Т. Яковенко, В. Кобця, А. Музичука, Ю. Нестерова, С. Руданського, Ж. Дмитренко та ін.

для працівників територіально-первинної організації українського товариства сліпих.

Для школярів було організовано проведення інформаційної години «Світ на дотик». Під час зустрічі ознайомили дітей з роботою центру «INVA-INFORM», з апаратно-програмним комп'ютерним тифлокомплексом для людей з інвалідністю по зору, книгами шрифтом Брайля, аудіокнигами тощо.

До Міжнародного дня людей з інвалідністю на платформі для відеоконференцій було організовано круглий стіл «Право на гідне життя для всіх». Круглий стіл було проведено за участі директорів і працівників міських та обласних центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді. [13]

Усі ці нововведення та активна робота працівників Вінницької бібліотеки забезпечили їй імідж сучасної інформаційно-розважальної установи, яка відома не лише у Вінниці, а й за її межами.

Таким чином, інноваційна діяльність бібліотек направлена на якісні зміни у їх функціонуванні. Вона є основою для найбільш повного задоволення потреб та запитів користувачів і якості бібліотечних послуг. Саме впровадження інновацій забезпечує розвиток заснованого на знаннях інформаційного суспільства.

1.2. Наукова бібліотека в соціокомунікативних процесах сучасності: завдання, напрями, продукти, технології

Стрімкий розвиток сучасного суспільства ставить перед бібліотеками нові завдання та виклики, які в свою чергу потребують нових напрямів роботи та використання новітніх технологій.

Серед першочергових завдань варто виділити потребу створення електронних фондів усіх бібліотек України, запровадження єдиної методики для оцифрування паперових носіїв інформації, надання доступу до електронних фондів усім користувачам та науковцям, створення єдиного

алгоритму для легкого пошуку потрібної інформації у цифрових фондах бібліотеки.

Горовий В. наголошує [14], що необхідно концептуально осмислити іміджево-репутаційний компонент в діяльності бібліотек, реалізації кроків з підвищення їх суспільного авторитету і затребуваності, розкриття інформаційно-комунікативного потенціалу бібліотечних інституцій для вирішення актуальних завдань суспільного розвитку. Зокрема – шляхом вироблення методик співпраці з різними державними і недержавними структурами, оновлення форм роботи, продуктів і послуг, розвитку дистантного обслуговування користувачів. Вирішення цих завдань сприятиме покращенню ситуації з фінансуванням бібліотек – залученню додаткових фінансових надходжень як з боку бюджетного фінансування, так і за рахунок спонсорської допомоги, що необхідно для модернізації бібліотек та досягнення відповідності їх діяльності розвитку користувацьких потреб і сучасним технологічним можливостям. [15]

Важливими залишаються питання пропаганди бібліотеками історичної пам'яті національної спільноти та презентації історичного минулого, формування та наповнення інформацією україномовного онлайн середовища, доступності бібліотечних фондів, наукової та аналітичної діяльності бібліотек.

Сьогодні науковці розглядають ряд актуальних проблем, які пов'язані із забезпеченням бібліотеками інформаційного супроводу життєвого циклу наукового дослідження, бібліотечно-інформаційним обслуговуванням правовими ресурсами, ефективністю використання бібліотеками соціальних мереж, впровадженню в бібліотечну практику мобільних застосунків як одного з інструментів сучасних комунікацій з популяризації та надання широкого доступу до наукових та соціокультурних інформаційних ресурсів, науково-методичним забезпеченням видавничої діяльності наукової бібліотеки в сучасних умовах, перспективами впровадження та розвитку мультимедійних технологій в бібліотечних бездротових (Wi-Fi) мережах з інтеграцією послуг та ін. [15]

Половинчак Ю., досліджуючи трансформацію текстів, практик та ієрархій в контексті конвергентних процесів у сучасному інфопросторі [16], окреслила характерні тенденції розвитку сучасного медіапростору, серед яких – поява поряд з оригінальним професійним контентом любительського, користувачького контенту як індивідуального, так і різного рівню колаборації, інформаційних продуктів штучного інтелекту, що виводить на порядок денний поряд з дослідженням інституційної та функціональної конвергенції питання суб'єктної конвергенції – змішування ролей читача, автора, співавтора, перекладача, критика, видавця, коректора, дистриб'ютора інформації. Дослідниця наголошує на необхідності організації міждисциплінарних досліджень тих змін, що відбуваються в сучасному інфопросторі та соціальних комунікаціях, і підкреслила потужний потенціал в організації таких досліджень наукових бібліотек. [15]

У своїх дослідженнях Панчук В. зазначає, що зростання потреб в ефективній інформаційній координації, наданні користувачам доступу до сформованої в процесі науково-аналітичної діяльності інформаційної моделі певного проблемного поля, зумовлює розвиток таких напрямів інформаційної діяльності, як інформаційна аналітика, медіа аналітика в роботі сучасних інформаційних центрів. Попит на науково-аналітичні продукти і послуги вимагає підвищення відповідних якісних параметрів, розроблення і впровадження сучасних методологічних, організаційних засад та програмно-технологічних засобів забезпечення результативності інформаційної діяльності, пов'язаної з дослідженням інформаційних процесів, і відповідно, із технологіями інформаційного обігу, опрацюванням, аналізом, узагальненням інформації, що функціонує в соціальних інформаційних комунікаціях та відображає результат (представленість) чи авторську тональність стосовно суспільної діяльності окремих державних, політичних, економічних, наукових, громадсько-суспільних та інших суб'єктів. [15]

Зікаров М. [17] акцентує свою увагу на впливі сучасних інформаційно-комунікативних технологій в контексті культурно-ідеологічної експансії як

інструмента досягнення політичних цілей та характеризує його як інформаційно-комунікативну революцію у політичній сфері. [15]

Бондаренко В. зазначає, що розширення асортименту мобільних застосунків підвищує ефективність залучення потенційних партнерів, клієнтів, користувачів та відкриває нові можливості в процесі реалізації наукових досліджень та освітніх програм завдяки доступності використання, легкості транспортування мобільних пристроїв та можливості перегляду потрібної інформації у реальному часі. Вона наголошує на ефективності кооперативного підходу установ (як державних, так і не державних) соціокультурної сфери – бібліотек, музеїв, архівів – до створення мобільних застосунків шляхом реалізації спільних проектів задля задоволення інформаційних потреб користувачів, залучення потенційних користувачів та підвищення рівня комунікації. Серед мобільних застосунків вона виділяє застосунки для представлення інформації наукометричної бази даних EBSCO, серед яких «EBSCOhost», «EBSCOeBooks», «EBSCOaudiobooks». Застосунки дають можливість доступу до великої кількості різноманітних ліцензованих повнотекстових загальнодоступних баз даних та повнотекстових ресурсів від провідних постачальників інформації. [15]

Отже, на сьогоднішній день бібліотеки стають потужними науково-інформаційними центрами та становлять основу для процесу трансформації суспільства. Вони виступають осередком актуальної та правдивої інформації, яка необхідна для розвитку суспільства, а тому сучасна бібліотека повинна диверсифікувати методи роботи з користувачами та надати широкий спектр продуктів та послуг задля задоволення потреб та запитів сучасного користувача, стати ініціатором створення єдиного державного алгоритму оцифрування паперових фондів, що дозволить систематизувати інформацію та надати користувачам широкий доступ до неї.

Бібліотека повинна приймати активну участь у популяризації історичної пам'яті національної спільноти та презентації історичного минулого, що дозволить зміцнити національну ідентичність, гарантувати інформаційний

суверенітет та боротьбу з інформаційними загрозами. Задля цього на державному рівні слід створити концепцію державної політики пам'яті та чітко окреслити функції бібліотеки у її популяризації.

Головним завданням на сьогодні залишається популяризація бібліотек серед молоді. Задля створення позитивного іміджу, посилення ваги у суспільстві, підвищення популярності в інформаційному середовищі та позиціонування їх не лише як освітніх та наукових центрів, бібліотеки повинні активно співпрацювати з представниками засобів масової інформації, органами місцевої влади, організовувати та проводити різноманітні PR-кампанії.

Важливим фактором у роботі бібліотек є використання функціоналу соціальних медіа. Сучасна бібліотека повинна активно просувати свої сторінки у популярних соціальних мережах, адже це дозволяє швидко поширювати актуальну інформацію про діяльність бібліотеки, її продукти та послуги, отримувати зворотній зв'язок від її користувачів, розширювати аудиторію та отримувати рекомендації від користувачів щодо покращення роботи бібліотеки.

На сьогоднішній день мобільні гаджети стали невід'ємною частиною нашого життя, а тому задля популяризації своєї соціокультурної діяльності бібліотекам варто розглянути створення власних додатків або мобільних версій своїх сайтів.

РОЗДІЛ 2. Рівненські бібліотеки в структурі сучасних інформаційних комунікацій

2.1. Адаптація бібліотек до цифрового простору: переосмислення соціальних змін

XXI століття принесло для людства стрімкий розвиток технологій та інформатизації усіх сфер життєдіяльності соціуму. На сьогоднішній день соціально-комунікаційні процеси просто неможливо уявити без використання сучасних гаджетів, технологій та цифрового простору, які полегшують доступ до будь-якої інформації, а також змінюють структуру та склад суспільства. Усі ці зміни набули тих властивостей, які були прогнозовані дослідниками та науковцями попереднього століття.

Світ поступово стає світом цифрових відкритих даних, які підвищують ефективність наукових досліджень, відкривають нові можливості для впровадження інновацій у всі сектори та галузі людської діяльності. Більше того, розширення цифрової комунікаційної інфраструктури, технології великих даних, ресурсні бази даних, пошукові системи, соціальні мережі, веб-сервіси дозволяють моделювати економічні і соціальні процеси і безпосередньо впливати на них. Очевидною стає актуалізація дослідження впливу нового глобального цифрового середовища на розвиток матеріального і духовного життя соціуму та окремого індивідуума. Питання сталого розвитку бібліотек у цифровому медіапросторі залишається в числі нагальних проблем, які необхідно вирішувати для того, щоб, принаймні, не опинитися в становищі «зворотного розвитку». [18]

Для сучасної бібліотеки постає завдання адаптуватися до реалій сьогодення та стати активним учасником цифрового середовища, адже стрімкий розвиток технологій наближає час панування цифрової культури. Діяльність бібліотек не повинна обмежуватися лише накопиченням, зберіганням та поширенням культурних, інформаційних надбань людства та знань.

Цифровізація бібліотек на перший план їхньої діяльності висуває чотири проблеми:

- перебудову структури для взаємодії з цифровим середовищем;
- формування цифрового мультимедійного ресурсу;
- організацію системи цифрового інтегрованого сервісу;
- перетворення професії бібліотекаря на науково-інформаційного працівника (інформаціє-знавця). [19]

Але це не означає автоматично невідворотної кризи бібліотек, тим більше не повинно породжувати ніяких панічних настроїв. Цифрові технології і культура, що на них виростає, традиційних здобутків цивілізації не відкидає, а їх доповнює, збагачує, відкриває нові можливості культуротворення, являє собою рух вгору по спіралі. Бібліотекам це дає нові шанси на успіх. Вони не вперше переживають зміну носіїв, технологій фіксації і поширення інформації. Винаходи паперу, друкарського верстата, а тепер і комп'ютера – історичні віхи. Кожен попередній період закінчувався перебудовою і піднесенням бібліотечного життя.

Цифровізація об'єктивно працює на бібліотечну справу. Вона дає можливість бібліотекам:

- формувати необмежений за обсягом інформаційний ресурс;
- інтегрувати у фондів всі види інформації на всіх існуючих її носіях;
- забезпечити доступ читача/користувача до будь-якої відкритої інформації в будь-якому місці планети;
- створювати умови для перетворення професії бібліотекаря в першорядну постать інтелектуального життя. [20]

Але наскільки вдало бібліотеки зможуть використати усі перелічені можливості залежить лише від їх спільноти. Вони повинні детально проаналізувати свою цільову аудиторію та виходячи з її потреб та запитів обрати правильну нішу та наповнити її відповідною інформацією, а також спланувати свою діяльність так, щоб цифрова культура стала не проблемою для них, а їх перевагою. Щоб мати вагомий вплив на користувачів в

медіасередовищі бібліотеки повинні докласти значних зусиль та стати цікавими, затребуваними у соціальних мережах та блогосфері, помітними для пошукових машин.

Для реалізації цих завдань бібліотечна спільнота повинна використовувати нові та різноманітні шляхи комунікації зі своїм користувачем, адже це дасть змогу краще зрозуміти його потреби, зацікавити та привернути його увагу до діяльності бібліотеки, позиціонувати себе як надійне джерело інформації.

Проте, як зазначає Мар'їна О. Ю.: «бібліотеки виявилися консервативними, більш схильними до збереження традиційних цінностей, ніж до створення нового інформаційного порядку. Побудовані на основі та навколо традиційного циклу інформаційного виробництва, вони не можуть повноцінно перейти у цифрове медіасередовище, навіть під тиском очевидних соціоекономічних змін чи поведінки споживачів. Сучасна медіаситуація надає бібліотекам характеристику інерційної адаптації, що з одного боку, пояснюється професійним консерватизмом, з іншого – складністю технологічних і організаційних інновацій». [18]

Хоч ми й живемо в еру стрімкого розвитку інформаційних технологій, проте й досі є помітним відставання деяких прошарків суспільства у інформаційній грамотності, що негативно відображається при їх взаємодії з бібліотеками, адже вони не можуть скористатися їх онлайн послугами. Постійно з'являються все нові і нові гаджети та технології, які не завжди є зрозумілими і потребують наявності додаткових навичок у користувачів, а тому постійно будуть ті, хто потребуватиме навчання перед роботою з ними. Бібліотека може виступити вчителем для таких верств населення та запровадити курси, гуртки, школи, або ж навіть індивідуальні заняття з цифрової грамотності, що підніме інтерес до бібліотеки та залучить нових користувачів.

У своїх дослідженнях Давидова І. та Мар'їна О. звертають увагу на той факт, що векторність і темпи адаптації бібліотек до цифрового медіапростору

залежать від рівня соціальної організації бібліотечної галузі в суспільстві. Перехід у цифрову епоху до нових можливостей реалізації бібліотек у електронному технологічному середовищі відбувається насамперед через інтеграцію бібліотечного виробництва до цифрового медіапростору й актуалізацію ресурсної бази бібліотечної галузі в контексті гуманізації суспільного життя. Проте в різних країнах цей перехід не співпадає в термінах реалізації та пов'язується з загальнонаціональною, загальнодержавною ієрархією ціннісних орієнтирів, утвердженням у реальному житті соціального статусу бібліотеки. на процесі адаптації бібліотек позначається як позиція країни на старті інформаційної епохи, її спроможність створення й втілення концепцій інформатизації, соціальної інтеграції, інтелектуалізації суспільства, так і пріоритетність та ефективність реалізації державної політики розвитку бібліотечно-інформаційної галузі. [21]

У бібліотечній системі України поки що не розроблені документи, що регламентують діяльність бібліотек у соціальних медіа, тому створення сайтів і представництв бібліотек у соціальних мережах відбувається з урахуванням загальноприйнятих вимог до їхнього функціонування, а їхнє інформаційне наповнення часто визначається бібліотечними працівниками інтуїтивно. Проте, з огляду на зростаючу роль бібліотек як важливої складової інформаційної інфраструктури, що надає доступ до якісної, достовірної та структурованої інформації, та, виходячи з твердження про приналежність бібліотечних сторінок у соціальних мережах до інформаційних продуктів бібліотек, актуальною видається розробка і запровадження стандартів присутності бібліотек у середовищі соціальних мереж, які включали б, зокрема, сформовані на основі моніторингу присутності бібліотек у соціальних мережах та рекомендацій фахового середовища орієнтовні стандарти дизайну обкладинки та інформаційного наповнення мережевої сторінки бібліотеки, посадові інструкції та норми праці бібліотечного фахівця зі створення і підтримки функціонування цього ресурсу. [22]

Впродовж останніх років поширеним є твердження, що наступні покоління повністю перейдуть на цифрові носії інформації, а сучасне суспільство стане останнім, яке користується друкованими та рукописними джерелами. Проте багато науковців досить критично відносяться до такого твердження, адже серед молоді є чимало поціновувачів паперової книги чи періодики, а представники старшого покоління з кожним днем налічують все більше користувачів та прихильників цифрових технологій. Усе це свідчить про те, що бібліотекам слід максимально адаптувати роботу з користувачами так, щоб задовольняти потреби усіх користувачів. Слід створити електронні каталоги, картки читача, доступ до онлайн джерел, проте не варто повністю відмовлятися від офлайн послуг та роботи з користувачами.

Проте, чимало джерел є унікальними та неповторними, а процес їх оцифрування вимагає великих зусиль та обережності, щоб не пошкодити джерело та не втратити його, тому варто зацікавити користувачів відвідувати бібліотеку з допомогою різноманітних виставок, зустрічей з авторами, тренінгами, майстер-класами тощо, та висвітлювати інформацію про них на сторінках бібліотеки у соціальних мережах.

2.2. Бібліотечна справа через призму масової комунікації

Масова комунікація в її сучасному стані відзначається високим ступенем впливу на відтворення й організацію соціально-культурних процесів, що відбуваються в суспільстві, репрезентацію в соціумі знань, цінностей, культурних значень і символів, у цій сфері чітко простежується наявність ознак, які вказують на структурні зміни й динаміку ціннісних систем та орієнтацій суспільства. Це означає, що під впливом інформатизації й технологізації системи масових комунікацій відбувається формування нових тенденцій у діяльності всіх її елементів, спрямованих на забезпечення процесів соціалізації суспільства. [23]

У сьогоденні реаліях бібліотека змушена змінювати свої функції та завдання, адже є вагомою частиною системи масових комунікацій. Вона стає

не просто книгозбірнею, а місцем концентрації громадських комунікацій, які характеризуються доступністю послуг, широкою аудиторією, можливістю користуватися послугами та ресурсами бібліотеки у онлайн режимі.

Нове значення та форми реалізації через призму масової комунікації отримали такі види діяльності як пропаганда читання, масова робота та комунікація з користувачами, задоволення потреб користувачів у освіті, дозвіллі, комунікації тощо.

Бібліотекознавці акцентують свою увагу на тому, що бібліотека є відкритою системою, яка пристосовується до інтересів та потреб суспільства, змінюється та формується на їх основі. Завдяки цьому бібліотека має змогу використовувати різні канали передачі інформації користувачеві, які підтримуються завдяки сучасним технологіям, матеріально-технічній базі, кадровим ресурсам.

Масова аудиторія бібліотеки складається з усіх верств населення та включає в себе усі вікові категорії, не залежить від релігійних вірувань, національності, статі, політичних поглядів.

Кривецький О. зазначає, що серед соціально-економічних, техногенних, геополітичних, екологічних та інших проблем сучасного суспільства особливе місце посідають процеси трансформації загальнолюдських цінностей і ціннісних орієнтацій, у яких важливу роль відіграє бібліотека. У бібліотечному діяльнісному середовищі комунікація існує як поліфункціональний процес та універсальний фактор, де одну з ключових функцій виконує бібліотекар. Незважаючи на деякі песимістичні прогнози щодо безперспективності бібліотечної професії за умов розвитку інформаційного суспільства, час і практика довели, що бібліотекарі цілком здатні не лише органічно долучитися до соціокомунікаційних процесів, а й виконувати місію організаторів і виконавців масово-комунікаційних процесів.

Сучасним бібліотекарям доводиться працювати з різними, зокрема соціально-проблемними категоріями населення, засобами своєї діяльності створювати соціально та інформаційно привабливе середовище для

забезпечення різноманітних (когнітивних, інформаційних, культурно-освітніх, творчих, дозвіллевих та ін.) потреб різних користувачів. Окрім того, сучасні бібліотекарі успішно виконують роль консультантів, аналітиків, технологів, порадників, викладачів, співпрацюють не лише з постійним контингентом користувачів, а й з незнайомими людьми, т. зв. «нечитачами», які для забезпечення своїх інформаційно-комунікаційних, культурнодозвіллевих потреб надають переваги не книзі, а електронним засобам масової інформації: телебаченню, Інтернету тощо.

Головним об'єднуючим елементом між бібліотекою і масовою комунікацією є книга (газета, журнал) як документ, носій інформації, основний традиційний інформаційний ресурс суспільства. Книга (друковані видання) є надійним засобом комунікації – місцем зберігання інформації і засобом її трансляції, що збільшує можливості комунікаційних контактів між сучасниками, різними поколіннями та представниками різних культур. Сучасна бібліотека, трансформуючись в інформаційно-культурний центр, приділяє особливу увагу організації комфортного бібліотечного простору; опановує сучасні інтернет-комунікації; поряд із традиційними формами масової роботи активно впроваджує в практику інноваційні технології масової комунікації, які сприяють формуванню нового образу бібліотеки, розкривають новітній інформаційно-культурний потенціал її можливостей і послуг; співпрацює із засобами масової комунікації, використовуючи їх можливості для популяризації повного спектра бібліотечних послуг.

Як один із провідних виробників і постачальників інформаційних послуг, що потребують застосування дієвих і апробованих засобів їх популяризації, бібліотека активно впроваджує в практику паблік рілейшнз (зв'язок із громадськістю). Важливо звернути увагу на те, що в соціальних комунікаціях поняття «канали масової комунікації» синонімізується з поняттями «засоби масової комунікації» та «мас-медіа» і нині розглядається в трьох основних аспектах. Перший пов'язується із можливостями новітніх ЗМК у контексті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та

Інтернету, другий – із використанням традиційних засобів масової комунікації за умов віртуального простору. Третій аспект спрямовується на формування новітніх мас-медіа. Зважаючи на високий рівень технологізації та медіатизації сучасного бібліотечного простору, треба зазначити, що вказані аспекти є актуальними у сфері інформаційно-бібліотечної діяльності. Суттєвою особливістю бібліотеки є те, що для реалізації своєї соціокомунікаційної місії вона обирає найприйнятніші, найоптимальніші і найефективніші види діяльності, які водночас виконують роль комплексних комунікаційних каналів, засобів.

У напрямі розвитку нових форм взаємодії з населенням бібліотека концептуалізується як «третє місце», де, окрім дому і роботи, людина може мати всі умови для відпочинку та самовдосконалення, а також для реалізації своїх здібностей та культурних потреб. У цьому разі великого значення набуває муніципальне реформування бібліотечної сфери. По-перше, стратегія розвитку бібліотек передбачає, що всі громадяни повинні мати однакові можливості доступу до бібліотечних сервісів і послуг, відтак соціокомунікаційна діяльність має зосереджуватися на їхніх культурних потребах і спрямовуватися також на некористувачів. По-друге, дедалі більшого значення набуває факт використання бібліотеками соціальних медіа й Інтернет-мереж, що сприяє розширенню структури бібліотечних комунікацій, інтерактивному діалогу між бібліотекою і користувачами, налагодженню соціального обміну, популяризації бібліотечних фондів.

Як переконливо свідчить досвід останніх років, соціальні мережі (СМ) дедалі глибше входять у життя суспільства, стають одним з основних, а головне, найоперативніших розповсюджувачів новин. Одним з актуальних напрямів взаємодії бібліотек і СМ, а також розвитку інформаційноаналітичної діяльності універсальних інформаційних центрів, на які перетворюються великі бібліотеки, є активне використання соціальних мереж як джерела інформації. Водночас і життя суспільства значною мірою проєкціюється на соціальні мережі. Структура, контент соціальних мереж, тематика спілкування

користувачів відображають актуальні проблеми суспільного життя. Насамперед, мова йде про творчу самореалізацію особистості, її самовираження через спілкування, налагодження професійних та особистісних зв'язків, розвиток соціальної журналістики. [24]

Завдяки використанню соціальних мереж у своїй діяльності бібліотека становить важливу ланку у системі масової комунікації. Соціальні мережі дозволяють значно розширити аудиторію задля пропаганди своїх інформаційних та інших послуг.

Основними тенденціями розвитку та векторами інтеграції бібліотеки у простір медіа є:

- використання бібліотекою соціальних мереж задля поширення інформації про діяльність бібліотеки та реклами своїх послуг серед великої кількості користувачів;
- активне використання блогів як способу висвітлення заходів, які проводить бібліотека;
- ведення сторінок у соціальних мережах задля отримання зворотного зв'язку від користувачів;
- використання соціальних мереж як джерела інформації.

Важливе місце у системі масової комунікації сучасна бібліотека займає завдяки тому, що вона є найбільш доступним та масовим центром організації спілкування та поширення інформації. Приділяючи в майбутньому достатньо уваги розширенню інформаційного потенціалу та збільшенню ресурсів, активно використовуючи мережу Інтернет та створюючи власний мультимедійний контент, бібліотеки займуть вагоме місце серед центрів масової інформації, що дозволить їм швидко доносити до суспільства будь-яку інформацію.

Пасмор Н. та Фролова Н. у своєму дослідженні [25] стверджують, що для ефективного використання соціальних мереж у власній медіа діяльності, бібліотекарям потрібно:

- 1) визначити для себе найбільш оптимальну соціальну мережу, орієнтуючись на своїх користувачів (тобто в якій СМ зосереджена найбільша кількість як стаціонарних, так і потенційних відвідувачів бібліотеки);
- 2) зорієнтуватися у можливостях, які відкривають перед бібліотекою сучасні СМ;
- 3) відмінно володіти мережевим етикетом;
- 4) навчитися якісно просувати свою сторінку в мережі та здобути прихильників.

Представництво у СМ, блогах, рекламних сайтах, фото- та відеосайтах, віртуальних довідках, форумах на бібліотечних сторінках тощо стає важливим і об'єктивним джерелом незалежної оцінки роботи бібліотеки користувачами. Висловити власні судження про якість бібліотечних послуг мають змогу і ті, хто відвідує бібліотеку, і ті, хто є дуже активними інтернет користувачами. Оцінка віртуальними користувачами бібліотеки, їх побажання та пропозиції нерідко стають серйозним поштовхом до впровадження нових інформаційних форм діяльності та покращення роботи бібліотечного персоналу, зокрема, з веб-ресурсами та у цілому.

Важливою частиною мережевої діяльності бібліотек являється розробка та організація Web-бібліотек. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовив їх значний вплив на усі сфери суспільного життя, що забезпечило активне застосування усіх накопичених за час існування людства знань. Інформатизація суспільства на рівні усіх держав світу зумовлює активний обмін знаннями та досвідом, змушує до міжнародної співпраці.

У кінці ХХ століття було розпочато створення електронних бібліотек. Америка зробила перші кроки у цьому напрямку у 80-х роках, а на початку 90-х років – Великобританія. Як правило, робота над електронними бібліотеками починалась з реалізації цих проектів кількома фахівцями, проте згодом вони набували масштабів міжнародних програм та національних проектів. Прикладами можуть слугувати такі програми як «Глобал Інфо», яка створюється для Німеччини, проект «Електронні бібліотеки ХХІ століття»,

над яким працює Японія, у Англії та Сполучених штатах Америки розроблено «eLib» та «DLI» відповідно. Також на міжнародному рівні розроблявся проект зі створення електронних бібліотек для країн Великої сімки. [26]

У сучасному інформаційному суспільстві кожен індивід має безліч можливостей для самореалізації та розкриття свого потенціалу. Ключовими завданнями інформаційних технологій у цьому напрямку є:

- підтримка демографічного розвитку суспільства;
- покращення їх фінансового становища;
- досягнення суспільної гармонії;
- уміння нести відповідальність за прийняті рішення. [27]

Спіфанова О. зазначає, що створення і розвиток веб-ресурсів бібліотек став актуальним напрямком їхньої діяльності. У зв'язку з цим, українські бібліотеки накопичують і аналізують позитивний досвід і новації в організації й функціонуванні бібліотечних веб-сайтів, як вітчизняних, так і зарубіжних.

Українські бібліотечні веб-сайти, як правило, містять традиційний набір, що включає контактну, історичну і рекламну інформацію, точки доступу до безпосередньо бібліотечних і зовнішніх інформаційних ресурсів. [28]

Також дослідниця наголошує, що університетська бібліотека має ряд особливостей, а саме:

- вона потребує постійного зворотного зв'язку з користувачами при формуванні власного фонду та організації навчального процесу;
- територіальна розгалуженість власного фонду.

З огляду на ці особливості сучасна бібліотека вищої школи повинна мати базу електронних бібліотечних ресурсів, забезпечувати інтерактивні сервіси: електронну доставку документів, власний веб-сайт, а ще краще веб-сервер, виходи на освітні портали, електронні повнотекстові колекції. [28]

Задля забезпечення доступу до фондів бібліотеки та функціонування бібліотеки як центру масової комунікації працівниками бібліотеки Боярського

академічного ліцею «Престиж» було розроблено ряд рекомендацій щодо створення веб-сайту бібліотеки. [29]

Головною метою сайту є:

- надати інформацію про бібліотеку, її послуги, фонди, заходи;
- надати користувачам Інтернету он-лайн доступ до власних ресурсів;
- допомогти дітям зорієнтуватися в мережі, запропонувати їм посилання на цікаві та корисні ресурси;
- привернути увагу до роботи шкільної бібліотеки, читанню, книгам;

Завдання сайту бібліотеки:

- для структур управління - констатація участі бібліотеки в рішенні освітянських і виховних завдань;
- для читачів (учні, вчителі, батьки) - привернути увагу до подій бібліотечного життя, інформування про бібліотечні послуги, пошук шляхів співробітництва, залучення до читання окремих книг;
- для колег-бібліотекарів - презентація досвіду роботи, обмін інформацією;

Зміст сайту:

- висвітлення діяльності бібліотеки;
- окремі напрями діяльності: довідково-бібліографічна, індивідуальна, масова робота відділів бібліотеки;
- загальний фонд чи його складові частини: учбова література, художня література, періодика, медіатека;
- бібліотечні послуги.

Етапи роботи над сайтом:

1. Визначення мети і завдань, змісту сайту, читацького призначення.
2. Розробка структури сайту.
3. Аналіз і відбір матеріалів:
 - складання і редагування текстів;

- фотозйомки, обробка зображень.

4. Створення сайту.

5. Ведення сайту.

2.3. Використання соціальних мереж рівненськими бібліотеками та бібліотеками України для юнацтва

В Україні налічується двадцять дві бібліотеки для юнацтва та молоді, які включаються в себе вісімнадцять обласних юнацьких бібліотек, три бібліотеки для молоді у Тернопільській, Рівненській та Дніпропетровській областях, а також бібліотеку для дітей та юнацтва у Закарпатській області.

Завдяки проведеному аналізу їхніх веб-сторінок можна виділити ключові вектори роботи бібліотек у соціальних мережах.

На сторінках їхніх соціальних мереж знаходиться:

- контактна інформація та графік роботи;
- інформація про заходи, майстер-класи, зустрічі, тренінги тощо, які уже відбулися;
- анонси подій;
- опитувальники;
- фото та відео звіти, відеоролики про бібліотеку;
- посилання на корисні та цікаві сторінки у соціальних мережах.

Усі з перелічених бібліотек є активними користувачами популярних соціальних мереж. Найбільша кількість бібліотек представлена у соціальній мережі Facebook – 40 %, трохи менший відсоток припадає на таку соціальну мережу як Instagram – 22 %, платформою YouTube для публікації відеороликів користується всього лише 18 %, ВКонтакті продовжують свою діяльність 12 % з перелічених бібліотек, а Twitter активно використовує тільки 8 %.

Отже, найбільш популярними соціальними мережами у роботі бібліотек для юнацтва є Facebook та Instagram, що не дивно, адже це улюблені соціальні мережі української молоді.

Найбільш повно у соціальних мережах представлена Харківська обласна бібліотека для юнацтва, проте у соціальній мережі Instagram її профіль є персональним та закритим, що ускладнює її пошук та перешкоджає розширенню аудиторії бібліотеки, адже не кожен користувач захоче чекати, доки адміністратор сторінки додасть його у закритий профіль. Але не зважаючи на цей недолік, сторінка бібліотеки у цій мережі налічує 1547 підписників (станом на 17 березня 2021 року). Також бібліотека веде співпрацю з популярними місцевими спільнотами, які налічують десятки та сотні тисяч користувачів, та активно рекламує свої послуги в них та анонсує з їх допомогою усі заходи, які відбуваються у бібліотеці.

Як показує проведений нами аналіз, Facebook є улюбленою соціальною мережею обраних нами бібліотек (з двадцяти двох книгозбірень там представлено чотирнадцять). Рекордсменом серед підписників спільноти виявилась Волинська обласна бібліотека для юнацтва, яка налічує 3250 користувачів (станом на 17 березня 2021 року). Адміністратор групи проводить активну роботу у спільноті:

- активно публікуються новини;
- креативно подаються анонси подій;
- раз в декілька тижнів проводяться конкурси для залучення нової аудиторії;
- своєчасно розміщуються фото та відео звіти заходів;
- постійно оновлюється інформація про книжкові виставки, які організовує бібліотека.

Наявність великої кількості коментарів, вподобайок та репостів говорить про те, що аудиторія у цієї спільноти «жива» та активна. Позитивним фактором, який впливає на оцінку сторінки спільноти, став цікавий дизайн та наявний на сторінці логотип.

Не зважаючи на відсутність робочого сайту, сторінка Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва у соціальній мережі Facebook є активною та

живою. Станом на 17 березня 2021 року її спільнота налічує 845 підписників, які активно коментують публікації та поширюють дописи спільноти. Завдяки сумлінній роботі адміністратора групи, її користувачі вчасно отримують інформацію про роботу бібліотеки та анонси її заходів, а завдяки проекту «Літературна штольня» бібліотека має змогу залучати нових користувачів до своєї спільноти.

Значної популярності серед обласних бібліотек для молоді та юнацтва України набирає соціальна мережа YouTube, яка дає змогу публікувати відеоролики та організувати так звані стріми, де представники бібліотек та запрошені гості можуть поспілкуватись зі своєю аудиторією онлайн. Активним користувачем даної соціальної мережі є Харківська обласна бібліотека для юнацтва. На її каналі розміщено близько сотні відеороликів, у яких не лише висвітлено фонди бібліотеки, а й розміщено записи телепередач з працівниками бібліотеки, опубліковано зустрічі з місцевими письменниками та поетами, озвучено уривки з популярних книг та знято огляди на них тощо.

Полтавська обласна бібліотека для юнацтва привертає увагу до свого каналу шляхом креативного дизайну та впізнаваної заставки у кожному ролику. Що стосується змісту відеороликів, то вони висвітлюють не лише життя бібліотеки, а й презентують корисну інформацію, яка може зацікавити їх цільову аудиторію та привернути увагу нових користувачів.

Що стосується Херсонської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Бориса Лавренюва, то вона є однією з трьох бібліотек, яка активно веде сторінку у соціальній мережі Twitter. Ця соціальна мережа призначена для швидкого та стислого інформування про ті чи інші події та заходи, що відбуваються в бібліотеці, адже кількість символів там обмежена до 250, а тому висвітлити подію чи детально розказати про щось є досить проблематично. Проте, до публікації у Twitter можна додати посилання на сайт або ж свою групу у соціальній мережі, що є досить ефективним засобом для залучення нових підписників. Сторінка Херсонської бібліотеки у Twitter налічує 570 читачів та регулярно оновлюється новинами з сайту бібліотеки.

Щодо Рівненської обласної бібліотеки для молоді, то вона представлена у таких соціальних мережах як Instagram, де налічує лише 159 підписників та 24 публікації, у яких інформує користувачів про нові надходження в бібліотеку, анонсує спільні читання книг, вебінари, онлайн конференції і т. д.

Більш активно діяльність бібліотеки висвітлена у спільності на платформі Facebook, де налічується 2818 чоловік. Активно публікує бібліотека відеоролики і у YouTube, де налічує 74 підписника та декілько сотень відеороликів різноманітної тематики.

Погоджуємось з думкою Барабаш М., що підвищенню ефективності бібліотечної роботи в мережевому середовищі сприятиме урахування в процесі її організації таких аспектів:

1. Визначення соціальної мережі для організації бібліотечного представництва має відбуватися з урахуванням специфіки користувацької аудиторії. Не варто розпорошуватись на велику кількість спільнот, адже підтримка функціонування кожної з них вимагатиме зусиль і часу бібліотечного фахівця. Більш доцільним є наповнення якісним контентом одного мережевого представництва бібліотеки.
2. Перед початком діяльності бібліотеки в соціальній мережі слід визначитись із концепцією такої діяльності, її цілями і пріоритетами (реклама бібліотеки, залучення користувачів до книгозбірні, анонсування заходів, просування фондів тощо).
3. Уваги бібліотечних фахівців потребує дизайн представництва установи в соціальній мережі, дотримання єдиного стилю, розміщення на сторінці логотипу установи у випадку його наявності, а також оформлення публікацій, особливо анонсів заходів, оскільки їхня мета – не лише проінформувати, а й сприяти залученню.
4. З метою залучення нових користувачів доцільним є періодичне здійснення контекстного пошуку людей за містом з акцентом на вік

(юнацтво). При цьому наповнення сторінки якісним контентом сприятиме розширенню аудиторії.

5. Ефективним інструментом підтримки уваги користувачів до представництва бібліотеки в мережі та просування книг з бібліотечного фонду є організація інтерактивного спілкування. Наприклад, Київська обласна бібліотека для юнацтва проводить на своїй сторінці в мережі ВКонтакті опитування стосовно прочитаних книг. Якщо багато читачів висловили високу оцінку якоїсь книги, то велика імовірність, що на неї буде звернена увага інших користувачів. Також варто публікувати рейтинги книг, що користуються найбільшим попитом користувачів, за жанрами, за автором і т. п., не забуваючи вказувати, де і як ці книги можна знайти в книгозбірні.
6. Додаткові можливості для розширення аудиторії користувачів надає створення суміжних спільнот та виокремлення окремими сторінками подій. Наприклад, Одеською обласною бібліотекою для юнацтва створені суміжні спільноти проекту з вивчення англійської мови та відділу мистецтв.
7. Власний контент завжди є пріоритетним, тож не варто захоплюватись перепублікаціями інформації, що розміщується в мережі іншими користувачами, адже це – реклама їхніх сторінок. Адже призначенням функціонування бібліотечного представництва в мережі є, в першу чергу, реклама саме бібліотеки, її продуктів і послуг, а вже потім – агрегація інформації.
8. Представництво бібліотеки в соціальній мережі має бути ув'язано з бібліотечним веб-сайтом взаємними гіперпосиланнями. [30]

Отже, можна зробити висновок, що сторінки українських бібліотек у популярних соціальних мережах наразі майже не представлені та розвинені досить слабо. Варто не лише постійно публікувати дописи або відео, а й активно використовувати правильні хештеги та рекламувати свою діяльність

співпрацюючи з популярними спільнотами міст та областей, а також виконувати ряд інших дій у комплексі, тоді сторінки бібліотек стануть відомими ширшому колу користувачів.

Позитивним є той факт, що бібліотеки чітко розуміють, що для залучення сучасної молоді до життя бібліотеки потрібно йти в ногу з часом та активно використовувати сучасні технології задля популяризації власної діяльності та пропаганди книги та читання.

РОЗДІЛ 3. Реформування рівненських бібліотек у форматі соціокультурних змін

3.1. Реформування рівненських бібліотек: урядова стратегія розвитку

Бібліотеки Рівненщини є базовим елементом суспільного розвитку й таких його складових, як культура, наука, освіта. Бібліотека прагне надавати своєму користувачеві сучасні бібліотечно-інформаційні послуги й продукти, будучи невід'ємною частиною глобального інформаційного середовища та роблячи свій внесок у розвиток наукового й культурного потенціалу держави.

Для ефективного функціонування бібліотечних установ у сучасному глобалізованому інформаційному середовищі важливим є відповідне вдосконалення належної законодавчої бази, активізація міжнародного співробітництва у сфері обміну інформацією; широке впровадження міжнародних стандартів бібліотечно-інформаційного обслуговування та роботи бібліотечних фахівців. Забезпечення ефективного функціонування всієї бібліотечної системи України є необхідною умовою для використання всього потенціалу бібліотек задля консолідації суспільства в умовах соціальної, політичної та економічної кризи; посилення процесу інтеграції України у європейське співтовариство [31].

Основним інструментом досягнення цієї мети є надання рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання всім верствам населення: формування сучасної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів, розширюючи взаємодію з іншими інформаційними структурами та сприяючи налагодженню діалогу між владою й суспільством; створення нових інформаційних продуктів і послуг з використанням сучасних технологій; організація підтримки наукової та освітньої діяльності на кожному її етапі; сприяння розвитку інформаційної культури користувачів.

У цьому контексті доцільним є розгляд проблемних аспектів трансформації та подальшого інтенсивного розвитку бібліотечної справи України.

Останнім часом було проведено ряд заходів за участі або ініціативи урядових структур з метою експертної оцінки перспектив і визначення шляхів реформування бібліотечної справи. За участі керівників провідних бібліотек, експертів, практиків і книговидавців обговорювалися шляхи модернізації бібліотек, проблеми осучаснення бібліотечних фондів та формування кадрового ресурсу для бібліотек.

Тут варто розглянути Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», яка була розроблена Міністерством культури України спільно з Українською бібліотечною асоціацією та після тривалого періоду обговорень схвалена Кабінетом Міністрів у березні 2016 р. На сьогодні очікується прийняття ще ряду проектів поправок до законів і урядових рішень, які забезпечать реалізацію цієї Стратегії [27].

Як зазначається в загальній частині, Стратегія є рамковим документом, що формує бачення, визначає пріоритети, завдання й основні дії для досягнення якісних змін у бібліотечній справі України. Крім того, Стратегія створює підґрунтя для розроблення державної політики та прийняття рішень у сфері культури, освіти й науки, зокрема рішення щодо фінансування бібліотечних установ, спеціальних програм і проектів.

Метою Стратегії є визначення ключових проблем розвитку бібліотечної справи в Україні, пріоритетів діяльності сучасних бібліотек у забезпеченні сталого розвитку України, напрямів, завдань і основних дій, спрямованих на їх реалізацію. Стратегію розроблено як загальне бачення, що разом реалізовуватиметься органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бібліотечними установами, закладами освіти, науки й культури, професійними громадськими об'єднаннями.

Серед стратегічних напрямів розвитку українських бібліотек визначено вдосконалення нормативно-правової бази, яка стосується діяльності бібліотек, і врегулювання стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних стандартів, створення нормативно-правової бази й системи

стандартів бібліотечно-інформаційної галузі для підвищення ефективності діяльності бібліотек, надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг та інтеграції українських бібліотек у світовий інформаційний простір.

Слід зауважити, що реалізація цього напрямку є базовою умовою для подальшої діяльності в сучасних умовах. Як зазначає Т. Вилегжаніна, «сучасна бібліотека повинна жити і розвиватися у правовому полі. Технічний прогрес, нові економічні умови функціонування, переосмислення цілей, завдань і форм роботи – все це обов'язково має бути закріплено законодавчими рішеннями».

[32]

Також важливим напрямом реалізації прийнятої Стратегії є створення системи гарантованого бюджетного фінансування основних бібліотечних послуг і реформування механізму отримання та використання надходжень з інших джерел фінансування. У подальшому реалізація напрямку передбачає створення стабільної системи достатнього фінансування бібліотек, що забезпечить їхню ефективну діяльність і якісне обслуговування користувачів. Треба зазначити, що проблеми фінансування бібліотек існують протягом усього періоду незалежності України. Процеси інформатизації, технологічний прогрес і впровадження нових форм інформаційно-бібліотечного обслуговування потребують відповідного матеріально-технічного забезпечення, водночас сьогодні оновлення комп'ютерної техніки є вкрай актуальним питанням навіть для центральних бібліотек. Тут варто наголосити, що Стратегія передбачає створення сучасної матеріально-технічної бази та інформаційно-технологічної інфраструктури бібліотек відповідно до міжнародних стандартів для надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг і універсального доступу до інформації.

У Стратегії порушено стратегічно важливе для розвитку бібліотечної сфери питання щодо забезпечення професійного розвитку персоналу бібліотек, оновлення системи бібліотечно-інформаційної освіти й підвищення кваліфікації, актуалізації системи знань, умінь і навичок працівників бібліотек і трансформації системи їх безперервної освіти відповідно до міжнародних

стандартів. «Бібліотечна освіта в Україні, з урахуванням факторів її функціонування, потребує не просто вдосконалення, а реорганізації, під якою розуміється комплекс нововведень, зумовлений оновленням організаційної структури, мети, зв'язків, змісту тощо. Розробка Стратегії розвитку бібліотечної освіти передбачає з'ясування і вирішення ряду принципових завдань: теоретико-методологічних та організаційних. ...Виходячи із сучасної парадигми, бібліотечна освіта має формуватися як безперервний у соціокультурному та суб'єктно-особистісному розумінні процес. Безперервну бібліотечну освіту слід розглядати як продовження вузівської освіти, розвиток і вдосконалення професійних навичок у системі підвищення кваліфікації».

У Стратегії як важливий напрям діяльності зазначається й розвиток ефективних комунікацій, створення системи ефективної внутрішньої та зовнішньої комунікації для розвитку партнерства, просування спільних цінностей і досягнення стратегічних результатів, що, зокрема, передбачає налагодження ефективної комунікації між бібліотечною спільнотою й органами державної влади та органами місцевого самоврядування; налагодження ефективної міжвідомчої комунікації між органами державної влади й органами місцевого самоврядування, які мають у своєму підпорядкуванні бібліотеки, що істотно впливають на бібліотечно-інформаційну галузь; удосконалення внутрішньої професійної комунікації тощо. Тут варто наголосити на тому, що «провідні наукові бібліотечні установи України, бібліотеки та інформаційні підрозділи наукових установ та вищих навчальних закладів мають вагомі результати в інтеграції наукової інформації, а також інформаційному та науково-аналітичному забезпеченні потреб науки, освіти, культури, державного управління. Основні засади Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України ґрунтуються на взаємовигідній співпраці, що передбачає міжнародне співробітництво, інтеграцію, партнерство й кооперацію зусиль бібліотек та інформаційних інституцій. Актуальними проблемами розвитку бібліотечної науки залишаються недостатня міжвідомча координація досліджень і недостатня

участь вітчизняних фахівців у міжнародних дослідницьких програмах і обмінах [33].

Отже, проаналізувавши стратегію реформування українських бібліотек до 2025 р., треба зазначити, що ключові напрями розвитку залишаються незмінними протягом багатьох років. Бібліотечна система України, зберігаючи свій потенціал сучасного інформаційного, освітнього, науково-дослідного й культурно-просвітницького об'єднання, сьогодні вкрай потребує державної підтримки ефективного проведення своєї діяльності в інтересах вітчизняної культури, науки, освіти. Актуальною проблемою залишається організація дієвої інфраструктури задля забезпечення всіх основних напрямів роботи й захисту унікальних ресурсів бібліотек. Пильної уваги потребує питання діяльності бібліотек у контексті децентралізації. Зокрема, «найбільш гострими питаннями, які потребують першочергового вирішення, називають процедуру передачі бібліотек громадам, систему фінансування закладів, джерела наповнення бібліотечних фондів, методичне забезпечення працівників. Оскільки відповідні законодавчі акти, які мають це врегульовувати, на сьогодні відсутні, стоїть питання про якнайшвидше їх прийняття».

Роль бібліотеки в консолідації суспільства посилюється нині й роботою щодо висвітлення буття національних меншин в Україні, що особливо актуально сьогодні, у період суспільних хвилювань і пошуку консенсусу. «Бібліотеки збирають і зберігають суспільно значущу інформацію, яка відображає інтелектуальні й духовні надбання певної спільності, та забезпечують до них широкий доступ, що створює умови для перетину інформаційних просторів різних національних спільнот та функціонуванню глобального інформаційного простору як надбання й інформаційної бази розвитку людської спільності. Водночас для кожної окремої нації сукупні фонди національних бібліотек – це сховища національної духовної спадщини народу та інформаційне джерело його подальшого поступу» [33].

Таким чином, прийняття зазначеної Стратегії є позитивним кроком у напрямі розвитку бібліотечної справи, основою якої є створення умов для загальної доступності інформації. Водночас для розв'язання існуючих проблем необхідні додаткові зусилля з боку держави щодо підтримки бібліотек як вагомого чинника соціокультурної адаптації населення й подолання інформаційної та культурної нерівності, забезпечення єдності регіонів України, розвитку демократії та громадянського суспільства.

3.2. Рівненські бібліотеки в умовах карантину

Непередбачуваність у вигляді епідемії коронавірусу поставила бібліотеки України у ситуацію швидкого реагування і розвитку онлайн-сервісів. Бібліотечні установи закриваються на карантин, користувачі стають віддаленими, але від того не менш важливими та потрібними. Як діяти бібліотечним фахівцям у такій ситуації, як організувати дистанційну роботу бібліотеки? [34]

У Зверненні ВГО Рівненська бібліотечна група щодо COVID-19 від 17.03.2020 р. УБА закликала підтримувати користувачів та організувати дистанційне обслуговування; поширювати достовірну інформацію як запобігти розповсюдженню коронавірусу COVID-19 та підтримати один одного.

Що пропонують бібліотеки України своїм користувачам під час вимушених канікул?

Найперше, радять зберігати спокій та читати онлайн з користю для саморозвитку та без ризику зараження. Радять за допомогою онлайн-сервісів та ресурсів підібрати книги для читання, ознайомитись з повнотекстовими виданнями, здобути та перевірити нові знання за допомогою інтерактивних вправ, отримати допомогу віртуальних бібліографів, знайти необхідні матеріали для дистанційного навчання [34].

Так, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого пропонує скористатися онлайн-інформаційними ресурсами Бібліотеки: електронним каталогом, базами даних, електронною бібліотекою «Культура України», віртуальною довідкою та виставками нових надходжень документів. Як методичний центр, Бібліотека дає поради колегам як продовжувати надавати мінімальні просвітницькі та інформаційні послуги (залежно від можливостей кожної бібліотеки):

- розкажіть більше про онлайн-сервіси, що може запропонувати бібліотека (електронні ресурси (електронні бібліотеки, бази даних повнотекстових ресурсів, дослідницькі бази даних, що доступні 24/7), віртуальні довідки, блоги);
- популяризуйте ресурси, що можуть стати у нагоді в освітньому процесі, який зараз і в школах, і в університетах відбувається дистанційно;
- залишайтеся на зв'язку з користувачами через електронну пошту, сторінки в соціальних мережах, чат-боти, телефон тощо;
- скористайтеся можливостями відеоконференцій для заходів, що заплановані до проведення;
- активніше репрезентуйте нові інформаційні продукти і сервіси бібліотеки на радіо, місцевому телебаченні та в ЗМІ;
- запропонуйте користувачам підписатися на розсилку оновлень та новин з бібліотеки;
- запропонуйте користувачам поділитися своїми ідеями та ініціативами щодо альтернативних послуг, які бібліотека може їм надати;
- не забудьте повідомити, що бібліотеки будуть раді зустріти своїх користувачів, щойно епідемія відступить і суспільство зможе повернутися до нормального життя.

Методисти на своїх сторінках дають консультації та відсилання про особливості оформлення переведення працівників на дистанційну роботу та оплати лікарняних під час карантину.

Блог Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади» радить бібліотекарям та їх користувачам спокійно зайнятись самоосвітою, завершити розпочаті онлайн-курси, або навпаки пройти новий з нуля. І для цього надає перелік ресурсів, якими можна скористатись [35].

Головний методист Вінницької області Тетяна Марченко також порадила бібліотекарям зайнятись самоосвітою. Не забудьте скористатись онлайн-сервісами УБА для підвищення кваліфікації та подбати про залучення до них своїх колег, які ще можливо не є членами Асоціації.

Національна бібліотека України для дітей надає своїм користувачам інформацію про сайт бібліотеки, блоги та сторінки в соціальних мережах, електронні ресурси, такі як Ключ (краща література юним читачам), електронний каталог, електронна бібліотека, Книжкограй, інтерактивні та інтернет-ресурси, пропонує віртуальну довідку та нагадує про інтернет-безпеку для дітей.

19 березня стало справжнім всеукраїнським онлайн-поетичним марафоном – читаємо Ліну Костенко. Вірші Ліни Василівни звучали на блогах та сторінках Хмельницької МЦБС, Ізяславської ЦРБ Хмельницької обл., Хоролівської ЦРБ Полтавської обл. (літературні читання «Я скажу тобі думку таємну»), Коростенської ЦРБ ім.М.Сингаївського Житомирської обл. та багатьох інших [35].

Куяльницька ЦБС Одеської обл. пропонує своїм користувачам «Бібліотечний меридіан» – серію відеобесід про найкращі видання світової літератури. Львівська обласна бібліотека для юнацтва імені Романа Іванчука за допомогою творчості Павла Глазового нагадала про необхідність дотримуватись гігієнічних норм.

Рівненська ЦМБ публікує 70 простих ідей чим зайнятися вдома з дітьми. Публічна бібліотека імені Лесі Українки м. Києва ділиться порадами як говорити з дітьми про епідемію та пропонує підбірку посилань на ресурси, що допоможуть з користю провести період карантину. Пустомитівська районна

бібліотека для дітей Львівської обл. закликає своїх маленьких користувачів бути чемними, дотримуватися карантину та готує їм багато цікавих сюрпризів.

Бібліотеки Кам'янського Дніпропетровської обл. на бібліотечних сторінках в Інтернеті публікують фантастичні хроніки, нариси з книги місцевого краєзнавця Олександра Слонєвського, мініатюри про людей і події української історії, поради з догляду за рослинами для членів свого клубу квітників і садівників, організують перегляд та обговорення фільму на сторінці «Бібліотека на Шевченка», розповідають про книжкові новинки, рекомендують інтерактивні ігри, які розробили бібліотекарки: Пізнай Кам'янське; Проспекти Кам'янського; Художники Кам'янського; Тарас Шевченко: сторінки життя. Коронавірус вносить свої корективи в життя людей по всьому світу. Аби люди не відчували себе відірваними від життя і світу, зокрема, від світу мистецтва, багато театрів і музеїв переходять в режим онлайн-трансляцій. Бібліотеки, в свою чергу, інформують користувачів про ці заходи та надають посилання [35].

Не залишаються осторонь і наукові та університетські бібліотеки. Так, Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського на новому інформаційному сервісі «Електронна вітрина нових надходжень» демонструє електронні виставки книг.

Науково-технічна бібліотека ім.Г.І.Денисенка КПІ імені Ігоря Сікорського працює у дистанційному режимі обслуговування користувачів, пропонуючи їм скористатись можливостями електронних ресурсів – базами даних, які можуть знадобитися для навчання та досліджень, що містить посилання на реферативні та повнотекстові бази даних, пошукові системи, веб-портали, репозитарії тощо. Переважна більшість ресурсів, вказаних у переліку, знаходяться у відкритому доступі. Доступ до повних текстів статей ресурсів, що поширюються за передплатою, зокрема, Springer та Wiley, надається лише в мережі КПІ імені Ігоря Сікорського. Бібліотека також пропонує онлайн-подорожі та заняття йогою.

Бібліотеки та бібліотекарі – надійні партнери влади в інформуванні місцевих спільнот щодо профілактики та боротьби з поширенням коронавірусу COVID-19. Однак, потрібно не забувати про критичне ставлення до інформації, адже інформація – рятує, а дезінформація – шкодить. Уміння брати інформацію з надійних джерел, порівнювати й критично осмислювати її, відсіювати неправду і дезінформацію стає основою індивідуальної і колективної безпеки. Бібліотекарі як фахівці з інформації повинні розрізняти неправдиву інформацію та навчати цьому своїх користувачів [35].

Нещодавно речник ЄС Пітер Стано заявив, що від початку епідемії коронавірусу COVID-19 відповідні служби Єврокомісії помітили зростання потоку дезінформації, при цьому значна її частина виходить з Росії, від провайдерів, які розташовані на її території, або від джерел, які пов'язані з прокремлівськими силами.

Майже мільярд людей по всьому світу змушені не покидати власні домівки, щоб запобігти поширенню коронавірусу. Вірус мутує, тому визначити межі карантину важко. Так, є ізоляція, але це не означає, що мають бути наслідки для емоційного стану і психічного здоров'я людей. Це деякою мірою тест на нашу людяність. Бачимо приклади з усього світу, як люди не закривають двері на балкони, щоб самотні могли чути голоси, готелі та ресторани пропонують їжу безкоштовно, молоді люди залишають свої номери телефонів літнім, щоб їм було кому подзвонити, а церкви не закривають своїх дверей для тих, хто цього потребує [35].

Бібліотеки, особливо в невеликих населених пунктах, також можуть допомогти людям не відчувати себе самотніми. Так Бердичівська міська бібліотека для дітей Житомирської обл. радить не впадати у відчай, бути оптимістами, берегти один одного й піклуватися про себе! Та, щоб підняти настрій, виставляє у віконних вітринах різнобарвні квіти!

Прикладів можна наводити багато. Однак, слід пам'ятати, що з часом епідемія закінчиться, але світ після епідемії буде іншим. Вочевидь, частка цифрових технологій і темпи їхнього зростання будуть збільшуватись.

Віддалена робота та віртуальні сервіси можуть стати нормою. Більше уваги буде приділятися екології, поширенню здорового способу життя, профілактиці та превентивним заходам. Можливо більше уваги люди стануть приділяти регіональному розвитку.

Окрім того, коронавірус, що з'явився в Китаї, серйозно вплинув на світову економіку та призвів до фінансової кризи. Криза збільшила безробіття, повернення трудових мігрантів, деякий час частина персоналу установ та організацій була у відпустках без збереження заробітної плати. І все це так чи інакше зачепило Україну і не змогло не позначитись на бібліотечній справі.

Уже зараз потрібно аналізувати ці виклики та перспективи, продумувати стратегію розвитку бібліотечної справи і кожної окремої бібліотеки після пандемії та економічної кризи [35]. Карантин вивільняє для цього час.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети і визначених завдань були зроблені наступні висновки:

1. На сьогоднішній день бібліотека – це унікальна установа, яка не лише зберігає книги, але й є багатофункціональною культурно-цивілізаційною інституцією. Її основними функціями є збирання, систематизація та збереження знань на паперових та цифрових носіях. Завдяки тому, що бібліотека надає доступ до своїх ресурсів, кожен користувач має змогу задовольнити свої освітньо-інформаційні та культурні потреби. Впродовж усього життя людини бібліотека допомагає її соціальній адаптації, передаючи цінності та культурні норми з покоління в покоління. Вона не лише приймає активну участь у виробництві інформації, але й є важливим інструментом для поширення знань.

2. У кожному суспільстві бібліотека входить до переліку основних структур, а тому вона змінюється разом із ним та виконує своє громадське призначення відповідно до розвитку цивілізації. Завдяки цьому призначенню бібліотека відображає періоди розвитку суспільства, а також пов'язана як з конкретним суспільством, так і з світовою культурою в цілому.

3. На сьогоднішній день існує велика проблема, яка полягає у небажанні та незацікавленості молоді читати. Підростаюче покоління дедалі більше байдуже до книжок, які їм замінюють телебачення, комп'ютери, Інтернет, відеоігри тощо. Це негативно впливає на розвиток особистості сучасної молоді людини, знижує загальний рівень освіти, культури, духовності. Українці впевнено залишають категорію «найбільш читаючих в світі», близько 46% наших громадян взагалі не читають [36].

4. Реалії сучасного життя неминуче відображаються на роботі бібліотек. Перед бібліотекарами XXI ст. постають нові завдання. Необхідно модернізувати принципи організації роботи та оволодіти новими навичками. За останні роки значно розширились й збагатились аспекти діяльності

публічних бібліотек, виділилися нові перспективні напрямки в обслуговуванні користувачів та популяризації літератури, розробляються та успішно впроваджуються в життя нові бібліотечні послуги, змінюється ресурсний потенціал бібліотек [44, с. 109]. Ключовим фактором розвитку суспільства, як показує досвід, завжди були інновації. І ми бачимо, що й сьогодні потребують оновлення усі сфери суспільного життя. Рівненська обласна дитяча бібліотека крокує у ногу з часом та використовує новітні технології, щоб задовольнити інтереси читачів, популяризувати власні фонди, розкрити творчі здібності своїх читачів та креативність бібліотекарів, їх естетичний смак та якості як фахівців.

5. Макро- і мікросередовище впливають на розвиток людини, тому завдання бібліотек – забезпечити умови для задоволення та розвитку інформаційних потреб користувачів. Одним із засобів створення таких умов є інноваційні заходи в бібліотеці – цікаві, захопливі, емоційні, зорієнтовані на особистість [37, с. 31]. Робота служби зав'язків з громадськістю у сучасній бібліотеці є однією з ключових, адже вона повинна не лише активно залучати нових користувачів, а й долучати до співпраці представників місцевої влади та різноманітні неурядові організації. Також важливим у роботі бібліотеки є впровадження нових послуг, а PR-відділ повинен зацікавити користувачів та донести до їх широкого кола інформацію про усі заходи та події, що відбуваються у бібліотеці.

6. Сьогодні бібліотеки використовують блоги як додаткову платформу до офіційного сайту для популяризації своїх послуг, ознайомлення з новинами, новинами надходженням до бібліотек та активного спілкування зі своїми реальними та віртуальними користувачами та колегами [38, с. 10]. Рівненська обласна бібліотека для дітей підтримує власний сайт, сторінки у популярних соціальних мережах Instagram та Facebook, блог БібліоHouse, а також окремий сайт інформаційно-бібліографічного відділу, на яких активно висвітлює життя щоденне життя бібліотеки, анонсує усі нові заходи та події, а також ділиться цікавою інформацією для дітей та дорослих. Усе це свідчить

про те, що діяльність Рівненської обласної бібліотеки для дітей є різноплановою та багатофункціональною, а за мету вона ставить не лише розважити своїх користувачів, але й донести цікаву та важливу інформацію.

7. Функції сучасної бібліотеки змінилися, сьогодення трансформувало її соціальну роль, модернізувало їх. Використання соціальних медіа у роботі сучасної бібліотеки є важливим інструментом, який допомагає бібліотекарям бути сучасними, успішними, конкурентоспроможними та ближчими до користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Матвійчук О. Є. Бібліотека як соціокультурний інститут : освітньо-виховна місія / О. Є Матвійчук // Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. – 2010. – № 2. – С. 155–160.
2. Хімич Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек : посіб. – Київ : Самміт-Книга. – 2010. – 65 с.
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 5460-VI від 16.10.2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
4. Давидова І. О. Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : дис. д-ра наук з соціальних комунікацій ; Харк. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 51 с.
5. Зайцев В. Н. Социокультурная деятельность библиотек – один из путей развития информационного общества. // Библиотекосведение. – 2006. – № 2. – С. 23-25.
6. Библиотечная энциклопедия. Рос. Гос. б-ка. – М. : Пашков Дом, 2007. – С. 409.
7. Артапух Н. Інноваційні форми соціокультурної роботи бібліотек (з досвіду роботи Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва) [Електронний ресурс] / Н. Артапух // II науково-практична конференція «Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього», м. Вінниця. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://library.vn.ua/Konf2019/texts/4_9.htm
8. Матвійчук О. Закономірності розвитку бібліотек як соціокультурних центрів в Україні / О. Матвійчук. // Культура і сучасність. – 2009. – №2. – С. 82–87.
9. Центр Європейської інформації [Електронний ресурс] // Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – 2020. – Режим

- доступу до ресурсу: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/kopiya-2019-rik/czentr-evropejskoi-informaczi-2020>
10. Проект «Голоси живої історії» [Електронний ресурс] // Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/kopiya-2019-rik/proekt-golosi-zhivooi-istoriii-2020>
 11. Клуби, гуртки [Електронний ресурс] // Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://library.vn.ua/pro-biblioteku/klubi-gurtki>
 12. Документальні ресурси спеціалізованих фондів: проблеми використання і обслуговування: Статті // Наукові праці Національної бібліотеки імені В. Вернадського. - Київ, 2002. - Вип.9. - С. 221-474
 13. Центр обслуговування людей з інвалідністю «INVA-INFORM» [Електронний ресурс] // Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/kopiya-2019-rik/czentr-inva-inform-2020>
 14. Горовий В. Бібліотека в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / В. Горовий // Національна бібліотека ім. В.І.Вернадського. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=FRcYfNYT91s>
 15. Гранчак Т. Робота секції [Електронний ресурс] / Т. Гранчак // прес-служба НБУВ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbu.gov.ua/node/3731>
 16. Половинчак Ю. Конвергентні процеси в сучасному інфопросторі: трансформації текстів, практик, ієрархій [Електронний ресурс] / Ю. Половинчак // Національна бібліотека ім. В.І.Вернадського. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=YzEmMfkzF5U>
 17. Закіров М. Роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у політичних трансформаціях постіндустріального суспільства [Електронний

- ресурс] / М. Закіров // Національна бібліотека ім. В.І.Вернадського. – 2017.
– Режим доступу до ресурсу:
<https://www.youtube.com/watch?v=TVzwazbwMRk>
18. Мар'їна О. Ю. Адаптація бібліотек до цифрового простору: переосмислення соціальних змін [Електронний ресурс] / О. Ю. Мар'їна – Режим доступу до ресурсу:
http://nbuviap.gov.ua/images/conference/sekcia_3.pdf
19. Оніщенко О. С. Адаптація бібліотек до «життя в цифрі» / О. Оніщенко. // Бібліотечний вісник. – 2020. – №1. – С. 3–7.
20. Оніщенко О. С. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури [Електронний ресурс] / О. С. Оніщенко // Міжнародна конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація», Київ. НБУВ. – 6. – Режим доступу до ресурсу:
http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1504:problemi-adaptatsiji-bibliotek-do-umov-tsifrovoji-kulturi-3&catid=105&Itemid=410
21. Давидова І., Мар'їна О. Сучасний стан цифрової модернізації бібліотек України. // Молодий вчений. – 2018. – №11. – С. 1001–1005
22. Тарасенко Н. В. Бібліотеки в соціальних мережах: до питання стандартів діяльності [Електронний ресурс] / Н. В. Тарасенко – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviap.gov.ua/images/conference/sekcia_3.pdf
23. Тарасенко Н. В. Бібліотеки в соціальних мережах: до питання стандартів діяльності [Електронний ресурс] / Н. В. Тарасенко – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviap.gov.ua/images/conference/sekcia_3.pdf
24. Кривецький О. П. Бібліотеки в соціальних мережах: до питання стандартів діяльності [Електронний ресурс] / О. П. Кривецький – Режим доступу до ресурсу: http://nbuviap.gov.ua/images/conference/sekcia_3.pdf
25. Пасмор Н. Веб-сайт та соціальні мережі як засіб інтернет-представництва університетської бібліотеки [Електронний ресурс] / Н. Пасмор, Н. Фролова

- Режим доступу до ресурсу:
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9694/1/Pasmor_Frolova.pdf
26. Конакова А. «Вы не спите? Тогда мы идем к Вам!» // Современная библиотека. - 2012. - №4. - С. 45-49.
27. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості // Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: library.kr.ua/bookexhibit/tehn.html
28. Єпіфанова О. Роль веб-сайту в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля / О. Єпіфанова. // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ Серія книгозн. бібліот. інф. технол.. – 2009. – №4. – С. 235–239
29. Методичні рекомендації щодо створення веб-сайту бібліотеки [Електронний ресурс] // Бібліотека Боярського академічного ліцею «Престиж» – Режим доступу до ресурсу:
http://libraryboyarka5.at.ua/Oblasna/metodichni_rekomendaciji.pdf.
30. Барабаш М. Використання соціальних мереж обласними бібліотеками для юнацтва [Електронний ресурс] / М. Барабаш – Режим доступу до ресурсу:
http://nbuviap.gov.ua/images/conference/sekcia_3.pdf
31. Данилюк Н. Змінюється світ – змінюємося й ми // Шкільна бібліотека. – 2012. - № 1. - С. 61.
32. Іваницька Т. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості / Т. Іваницька // Вища шк. – 2011. – № 4. – С. 113–122.
33. Клепикова М. «ДаМы» выходят в свет, или как привлечь молодых специалистов // Библиотека. - 2011. - №1. - С. 36-38.
34. Богущ Т. Рівненські бібліотеки і пандемія COVID-19 / Т. Богущ. // Бюлетень Української бібліотечної асоціації, № 1. – 2020.
35. Богущ Т. Бібліотеки в умовах епідемії COVID-19 [Електронний ресурс] / Т. Богущ // Українська бібліотечна асоціація. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteky-v-umovakh-epidemii-covid-19>

36. Савенко Л. Роль обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. М. Бойченка у формуванні загальнолюдських цінностей молоді області: матеріали обласної наук.-практ. конф., 15-16 травня 2013 р. м. Кіровоград / Л. Савенко; Кіровоград обл. б-ка для юнацтва ім. О. М. Бойченка. – Кіровоград, 2013. – 117 с.
37. Марченко Т. Інновації в обслуговуванні користувачів : здобутки і проблеми : за матеріалами дослідження / Т. Марченко // Бібліотечна планета. – 2007. – № 2. – С. 31–32.
38. Якушко Т. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху ВЕБ 2.0: виклики часу / Т. Якушко, Т. Ярошенко // Якушко Т., Т. Ярошенко Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів : нові можливості розвитку бібліотечного середовища : посіб. для бібліотекарів за прогр. підвищ. кваліфікації / Т. Якушко, Т. Ярошенко ; Укр. бібл. асоц., Центр безперерв. інформ.-бібл. освіти, Голов тренінг. центр для бібліотекарів. – К. : Самміт-книга, 2012. – С. 8–15
39. Проців О. Створюємо блог бібліотеки // Шкільна бібліотека. - 2012. - № 3. - С. 51-55.
40. Мартинова В. Ніч у бібліотеці: цікаво, весело і... зовсім не страшно! // Бібліотечна планета. - 2010. - №1. - С. 29-30.
41. Плахотник Т. На пересечении реальности и виртуальности // Библиотечное дѣло. - 2011. - №11. - С. 41-44.
42. Соцков О. Новый взгляд на новую библиотеку // Бібліотечний вісник України. - 2011. - №2. - С. 21-23.
43. Чабан І. Автоматизація бібліотечних процесів (з досвіду роботи на пункті запису читачів НБУ ім. В.І. Вернадського) // Бібл. вісн. - 2002. - №2. - С. 46-52.
44. Флешбук - новая акция библиотечных блогеров // Современная библиотека. - 2012. - №3. - С.83.